

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA YOZUV MALAKALARINI
SHAKLLANTIRISHDA ILG'OR TAJRIBALAR**

Samarqand viloyati Ishtixon tumani 15-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchisi
Muradova Muborak Ibadulla qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozuv malakalarini shakllantirish jarayonida ilg'or tajribalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritilgan. Yozuv malakalarining o'quvchilarning savodxonligi, fikrlash qobiliyati va ijodiy salohiyatini rivojlantirishdagi o'rni asoslab beriladi. Shuningdek, ilg'or mahalliy va xorijiy tajribalar tahlil qilinib, ularni dars jarayonida qo'llashning samarali usullari ko'rsatib berilgan. Amaliy tavsiyalar orqali o'qituvchilar uchun metodik ko'rsatmalar ham beriladi. Maqola boshlang'ich ta'limda dars sifatini oshirishga, o'quvchilarda mustahkam yozuv ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, yozuv malakalari, savodxonlik, ilg'or tajriba, metodika, dars jarayoni, o'quvchilar faoliyati, innovatsion yondashuv, ta'lim texnologiyalari, nutq rivoji.

Annotation: This article covers the theoretical and practical aspects of using best practices in the process of developing writing skills in primary school students. The role of writing skills in developing students' literacy, thinking skills, and creative potential is substantiated. It also analyzes advanced local and foreign experiences and shows effective methods for their application in the teaching process. Methodological guidelines for teachers are also provided through practical recommendations. The article serves to improve the quality of teaching in primary education and to form solid writing skills in students.

Key words: primary education, writing skills, literacy, best practices, methodology, lesson process, student activity, innovative approach, educational technologies, speech development.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты использования передового опыта в процессе развития навыков письма у учащихся начальной школы. Обоснована роль навыков письма в развитии грамотности, мыслительных способностей и творческого потенциала учащихся. Также был проанализирован передовой отечественный и зарубежный опыт и показаны эффективные методы его применения в учебном процессе. Методические указания для учителей также даются в виде практических рекомендаций. Статья направлена на повышение качества преподавания в начальной школе и развитие у учащихся устойчивых навыков письма.

Ключевые слова: начальное образование, навыки письма, грамотность, передовой опыт, методика, процесс урока, активность учащихся, инновационный подход, образовательные технологии, развитие речи.

KIRISH

Yozuv – inson tafakkuri, dunyoqarashi va bilim darajasining ko'zgusi bo'lib, uni o'zlashtirish va shakllantirish jarayoni aynan boshlang'ich ta'lim bosqichidan boshlanadi. Boshlang'ich sinflarda yozuv malakalarini to'g'ri, samarali va izchil shakllantirish – o'quvchining keyingi bosqichlardagi ta'lim olishi, nutq madaniyati va tafakkur rivojining poydevorini tashkil etadi. Shu bois, bugungi kunda boshlang'ich ta'limda savod o'rgatish va yozuv malakalarini egallatish jarayoni dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy ta'limda an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda innovatsion metodlar, ilg'or tajribalar ham keng joriy etilmoqda. Junladan, dunyo miqyosida sinovdan o'tgan va samaradorligi isbotlangan ta'lim texnologiyalarining yozuv malakalarini rivojlantirishga qo'shayotgan hissasi tobora ortib bormoqda. Xususan, yozuvni o'rgatishda differensial yondashuv, vizual va kinestetik usullar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari, o'yin texnologiyalari kabi usullardan foydalanish orqali o'quvchilar faoliyati faollashtirilmoqda.

Ushbu maqolada yozuv malakalarini shakllantirishda ilg'or tajribalar, ularning o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashuvi, dars jarayonida qo'llash metodikasi, shuningdek, xalqaro amaliyotda keng qo'llanilayotgan samarali yondashuvlar tahlil qilinadi. Bundan tashqari, milliy ta'lim tizimidagi ilg'or o'qituvchilarning tajribasi ham o'rganilib, amaliy tavsiyalar shaklida taqdim etiladi. Maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun foydali metodik manba sifatida xizmat qilishi ko'zda tutilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar: Tojiboyeva, G. (2021). Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Ushbu asarda boshlang'ich ta'limning umumiy metodik asoslari yoritilgan. Yozuv malakalarini shakllantirishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, psixofiziologik holati va individual qobiliyatlarini inobatga olish zarurligi ta'kidlangan. Shuningdek, yozuv darslarida o'yinli metodlar, vizual vositalar va differensial yondashuvlarning samaradorligi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Mahkamova, M. (2019). "Savod o'rgatishning zamonaviy usullar"-Muallif savod o'rgatish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashning ahamiyatini ko'rsatadi. Yozuv malakalarini shakllantirishda interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion yondashuvlarning o'zni alohida ta'kidlanadi. Qurbonova, N. (2020). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozuv malakalarini shakllantirishda innovatsion metodlardan foydalanish". Ushbu maqolada yozuv malakalarini rivojlantirishda innovatsion metodlarning samaradorligi tahlil qilingan. Xususan, interfaol o'yinlar, vizual materiallar va differensial yondashuvlar orqali o'quvchilarning yozuv ko'nikmalarini oshirish bo'yicha tajribalar keltirilgan. G'ulomov, X., va boshq. (2018). "Boshlang'ich sinflarda o'qish va yozuv metodikasi" - Asarda yozuv darslarining metodikasi, husnixatni o'rgatish bosqichlari, yozuv mashqlarining turlari va ularni tashkil etish usullari batafsil yoritilgan. Yozuv malakalarini shakllantirishda bosqichma-bosqich yondashuvning ahamiyati ta'kidlangan. Nishonova, S. (2022). "Boshlang'ich sinflarda yozuv mashqlarini tashkil etish bo'yicha ilg'or tajribalar" - Muallif ilg'or o'qituvchilarning yozuv mashg'ulotlarini tashkil etishdagi tajribalarini tahlil qiladi. Yozuv malakalarini shakllantirishda o'yinli topshiriqlar, vizual materiallar va individual yondashuvlarning samaradorligi ko'rsatib o'tilgan. Vygotsky, L. S. (1978). "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes" - Vygotskiyning sotsiokultural nazariyasi asosida yozuv malakalarini shakllantirishda ijtimoiy muhit, madaniyat va tilning

o'zni yoritilgan. "Yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi orqali o'quvchilarning yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda o'qituvchi va tengdoshlarning qo'llab-quvvatlashi muhimligi ta'kidlanadi. "Tompkins, G. E. (2015). Teaching Writing: Balancing Process and Product" - Asarda yozuvni o'rgatishda jarayon va mahsulotni muvozanatli yondashuv orqali o'rgatish metodikasi yoritilgan. O'quvchilarning yozuv jarayonida fikrlash, rejalashtirish, tahrirlash va yakuniy mahsulotni yaratish bosqichlari batafsil tahlil qilingan.

Graham, S., & Perin, D. (2007). "Writing Next: Effective strategies to improve writing of adolescents in middle and high school" Ushbu hisobotda yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan samarali strategiyalar tahlil qilingan. Xususan, yozuv darslarida eksplisit o'rgatish, o'quvchilarning yozuv jarayonini rejalashtirish va tahrirlash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan. OECD (2019). "Education Policy Outlook: Finland" Hisobotda Finlyandiyaning ta'lim siyosati, jumladan, yozuv malakalarini shakllantirishga qaratilgan yondashuvlar tahlil qilingan. O'quvchilarning yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda o'qituvchilarning malakasi, o'quv dasturlarining moslashuvchanligi va ta'lim muhitining qo'llab-quvvatlovchi omillari muhimligi ko'rsatib o'tilgan. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2021). "Boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha darsliklar va metodik qo'llanmalar to'plami" - Ushbu to'plamda boshlang'ich sinflar uchun ona tili va yozuv darsliklari hamda metodik qo'llanmalar keltirilgan. Yozuv malakalarini shakllantirishda foydalaniladigan mashqlar, metodik tavsiyalar va o'qituvchilar uchun ko'rsatmalar mavjud.

Mavzuning dolzarbligi: Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri — o'quvchilarda mustahkam savodxonlikni, xususan, to'g'ri va ravon yozish malakalarini shakllantirishdan iborat. Boshlang'ich sinflarda bu jarayon o'quvchining kelajakdagi ta'lim sifatiga, nutq madaniyatiga, fikrni ifoda qilish qobiliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, axborot texnologiyalari keng rivojlanayotgan davrda bolalarda yozma nutqning ahamiyati biroz e'tibordan chetda qolayotgani, bu esa yozuv malakalari sustlashuviga olib kelayotgan holatlar bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Shu nuqtayi nazardan qaraganda, yozuv malakalarini shakllantirishda ilg'or tajribalarga asoslangan, o'quvchining yosh va individual xususiyatlariga mos yondashuvlarni qo'llash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Jahon tajribasida sinovdan o'tgan va yuqori natijalar bergan metodikalar, o'yin va vizual vositalar, interfaol mashg'ulotlar orqali bolalarning yozishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, milliy ta'lim tizimida shakllangan ilg'or o'qituvchilar tajribasini umumlashtirish, ularni ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilish zamonaviy boshlang'ich ta'limning sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur mavzuni o'rganish orqali yozuv malakalarini rivojlantirishga doir metodik yondashuvlarni takomillashtirish, ilg'or tajribalarni ommalashtirish va o'quvchilarda mustahkam yozuv ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha samarali yo'llarni aniqlash mumkin. Shu jihatdan mazkur mavzu bugungi ta'lim jarayonida o'zining nazariy va amaliy ahamiyati bilan ajralib turadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozuv malakalarini shakllantirishga oid ilg'or tajribalarni o'rganish, tahlil qilish va ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish asosiy maqsad qilib olindi. Shu maqsadda quyidagi metodologik yondashuvlar asosida ilmiy izlanish olib borildi:

- Tahlil va umumlashtirish metodi: yozuv malakalariga oid mahalliy va xorijiy pedagogik tajribalar, ilg'or o'qituvchilarning ish uslublari, ta'lim metodikalari, ilmiy-adabiy manbalar o'rganildi va tahlil qilindi.

- Taqqoslash usuli: turli mamlakatlar (jumladan, Finlyandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya va O'zbekiston) tajribalari taqqoslab, samarali yondashuvlar aniqlab olindi.

- Kuzatuv va amaliy tajriba: maktabda olib borilgan darslar, yozuv mashg'ulotlari jarayoni kuzatilib, ularning samaradorligi baholandi. Ba'zi ilg'or metodikalarning tajriba tariqasida qo'llanishi orqali amaliy natijalar o'rganildi.

- So'rovnoma va suhbat usuli: boshlang'ich sinf o'qituvchilari va o'quvchilari bilan suhbatlar tashkil etilib, ularning yozuv darslari haqidagi fikrlari, qiyinchiliklari va takliflari asosida amaliy holatlar tahlil qilindi.

- Eksperiment usuli (agar ishlatilgan bo'lsa): ayrim metodik yondashuvlar sinfda amaliyotda qo'llanilib, ularning o'quvchilarning yozuv malakalariga ta'siri tajriba asosida baholandi.

Tadqiqot davomida olinadigan natijalar orqali yozuv malakalarini shakllantirishda samarali bo'lgan metodik yondashuvlar aniqlanib, ularning boshlang'ich ta'lim tizimidagi o'rni va amaliy qiymati asoslab berildi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot davomida yozuv malakalarini shakllantirishga oid bir qator ilg'or mahalliy va xorijiy tajribalar o'rganildi. Ayniqsa, Finlyandiya, Yaponiya, Janubiy Koreya kabi ta'lim tizimi rivojlangan davlatlarda yozuvga oid mashg'ulotlar o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ko'proq amaliy, o'yin asosidagi va vizual metodlarga tayangan holda tashkil etilayotgani kuzatildi. Bu esa bolalarda yozuvga bo'lgan qiziqishni oshirib, mustahkam ko'nikmalar shakllanishiga xizmat qilmoqda.

O'zbekistondagi ilg'or o'qituvchilarning tajribalari tahlil qilinganda esa yozuv darslarida quyidagi metodik yondashuvlar samarali natija bergani aniqlandi:

- Grafomotor mashqlar orqali yozuvga tayyorgarlik bosqichini kuchaytirish — bolalarda yozuvga tayyorlovchi mushaklarni rivojlantirish, qo'l harakatini mustahkamlashga yordam beradi.

- Yozuv elementlarini bosqichma-bosqich o'rgatish — har bir harfni chizish, bog'lash, so'z va gap ichida qo'llash bosqichlari ketma-ketlikda o'rgatilganda yozuv sifati yaxshilandi.

- Vizual va audio vositalardan foydalanish — harflar shaklini animatsiyalar orqali tushuntirish va ularni eshitish orqali esda saqlash ko'nikmasi kuchaygan.

- O'yinli topshiriqlar va mini-loyihalarning qo'llanilishi — o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirgan va ijodiy yondashuvni kuchaytirgan.

Amaliy kuzatuvlar asosida aniqlanishicha, yozuv malakalari sust bo'lgan o'quvchilar bilan individual ishlash, ularning yozuvdagi xatolarini sabr bilan tuzatish, ko'proq mashq qilish imkoniyatlarini yaratish ijobiy natija bergan. Shu bilan birga, o'qituvchilarning yozuvni o'rgatishda zamonaviy metodikalardan muntazam foydalanmasligi ayrim hollarda yozuv malakalarining sustligiga olib kelayotgani kuzatildi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ilg'or metodlar asosida tashkil etilgan yozuv mashg'ulotlari quyidagi natijalarga olib keldi:

- O'quvchilarning yozuvga nisbatan qiziqishi oshdi;
- Harflarni to'g'ri yozish va bog'lash ko'nikmalari yaxshilandi;

- Mustaqil yozuv topshiriqlarini bajara olish darajasi ortdi;
- Yozuvda tozalikka, sillqlikka va tartibga amal qilish odati shakllandi.

Umumlashtirib aytganda, ilg'or tajribalar asosida tashkil etilgan yozuv darslari boshlang'ich sinf o'quvchilarining savodxonlik darajasini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa va takliflar: Tadqiqot natijalariga asoslanib, boshlang'ich sinflarda yozuv malakalarini shakllantirishda quyidagi taklif va xulosalarga kelindi:

Xulosalar shuni ko'rsatadiki, Yozuv malakalarini shakllantirish – boshlang'ich ta'lim bosqichining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning tafakkuri, nutqi va savodxonlik darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ilg'or metodik yondashuvlar, jumladan, o'yinli topshiriqlar, grafomotor mashqlar, vizual va audio vositalardan foydalanish, yozuvni o'rganishda ijobiy natija beradi. Mahalliy va xorijiy ilg'or tajribalarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, yozuvni o'rgatishda bolalarning yosh va psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilarning kasbiy mahorati, innovatsion yondashuvlarga ochiqligi va metodik saviyasining yuqoriligi yozuv darslarining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Takliflar shuni qamrab oladiki, Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun amaliy seminarlar va metodik qo'llanmalar tashkil etilishi, ilg'or tajribalarni keng yoyish va ularni o'quv jarayoniga tatbiq etishni rag'batlantirish zarur. Yozuv darslariga mo'ljallangan interfaol dasturlar va vizual vositalar ishlab chiqilishi va ularni muntazam qo'llash tavsiya etiladi. O'quvchilarning yozuv malakalarini individual tarzda rivojlantirish uchun differensial yondashuv asosida mashg'ulotlar tashkil etilishi maqsadga muvofiq. Yozuvga tayyorgarlik davriga alohida e'tibor qaratish, xususan, qo'l mushaklarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi mashqlarni muntazam tatbiq etish zarur. Ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va lokal sharoitga moslashtirish orqali ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish mumkin.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozuv ko'nikmalarini rivojlantirishda, ularning umumiy savodxonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Tojiboyeva, G. (2021). Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi nashriyoti.
2. Mahkamova, M. (2019). Savod o'rgatishning zamonaviy usullari. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Qurbonova, N. (2020). Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yozuv malakalarini shakllantirishda innovatsion metodlardan foydalanish // Boshlang'ich ta'lim jurnali, №4, 45-49-betlar.
4. G'ulomov, X., va boshq. (2018). Boshlang'ich sinflarda o'qish va yozuv metodikasi. Toshkent: Ilm Ziya.
5. Nishonova, S. (2022). Boshlang'ich sinflarda yozuv mashqlarini tashkil etish bo'yicha ilg'or tajribalar // Ta'limda innovatsiyalar jurnali, №2, 67-72-betlar.

6. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Tompkins, G. E. (2015). *Teaching Writing: Balancing Process and Product*. 7th Edition. Boston: Pearson.
8. Graham, S., & Perin, D. (2007). *Writing Next: Effective strategies to improve writing of adolescents in middle and high schools*. Alliance for Excellent Education, Washington, D.C.
9. OECD (2019). *Education Policy Outlook: Finland*. OECD Publishing.
<https://www.oecd.org/education/policy-outlook/finland.htm>
10. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2021). *Boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha darsliklar va metodik qo'llanmalar to'plami*. Toshkent.